

УДК 332.1

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ РИЗИКІВ І ЗАГРОЗ

Перепелюкова О.В.

e-mail: olena.perepeliukova@nure.ua

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. ЕК
м. Харків, Україна

The peculiarities of the territorial development of the state under conditions of military aggression have been studied. Priority tasks at the level of territorial communities have been determined to ensure the competitiveness of territories. It has been established that territorial development is the basis for the stability of the state's development. Measures to improve the economic condition of territories and the state as a whole have been identified. The importance of taking into account the peculiarities of territorial development when forming strategies and plans for the general development of the state has been substantiated.

Економічна безпека територіального розвитку – це не лише абстрактне поняття стратегічного планування, а одна з ключових умов збереження суверенності, життєздатності й стійкості держави в цілому. В реаліях сьогодення в Україні в наслідок повномасштабної збройної агресії зруйновано тисячі об'єктів інфраструктури, втрачені виробничі потужності, збільшено міграційні потоки, тому питання безпеки економічного розвитку територій набуває критичного значення, оскільки саме територіальна безпека громади, регіону, області є першою лінією опору загальнодержавного значення. За останні роки в територіальному розвитку виявлені структурні проблеми, які пов'язані з забезпеченням безпеки, а саме: розвиток моногалузевості, вразливість логістичних коридорів, застарілість енергетичної інфраструктури, низький рівень резервного потенціалу громад, збільшення розриву між плановими та фактичними показниками розвитку територій. Такі тенденції стали поштовхом до впровадження реформи децентралізації влади, яка мала на меті збільшення повноважень територіальних громад в питаннях фінансового та управлінського забезпечення [1].

Ефективність такої реформи наочно себе підтвердила в період повномасштабної агресії, яка призвела до безпекової та економічної кризи, коли актуальними стали питання спроможності ухвалювати рішення в умовах невизначеності саме на місцях, оперативно залучати ресурси, координувати економічну та гуманітарну допомогу. Саме витривалість територій стала фундаментом загальнонаціональної стійкості. Так, внутрішньо переміщені особи стали не лише викликом для приймаючих

громад, але й джерелом нових можливостей розвитку, оскільки сприяли активізації місцевого підприємництва. Саме серед релокованих підприємств малого та середнього бізнесу, більшість відкрили справу завдяки міжнародній фінансовій допомозі, участі в грантових програмах, державній підтримці пільгового кредитування. Це в свою чергу, сприяло зростанню рівня зайнятості населення, збільшенню податкових надходжень до бюджетів всіх рівнів, що позитивно вплинуло на соціальну та економічну ситуацію в громадах.

Водночас, проблема полягає в тому, що економічна безпека територій досі не має чіткого інституційного інструментарію на національному рівні. Немає інтегрованих систем моніторингу ризиків, регіональних «паспортів безпеки», які б дозволяли оперативно виявляти вразливі ланки в економіці громад. Більшість стратегічних документів (програми розвитку, стратегії економічного відновлення) фокусуються на зростанні, але не завжди враховують фактори стійкості та адаптивності. В умовах війни одним із ключових викликів є питання збереження людського капіталу, оскільки масова міграція за кордон, виїзд кваліфікованих фахівців, демографічне старіння населення – все це підриває фундамент довгострокової економічної безпеки. Неможливо відновити території без людського потенціалу, саме тому паралельно з фізичним відновленням інфраструктури потрібна інтелектуальна та соціальна реанімація регіонів: через розвиток освіти, охорони здоров'я, культури, підтримку малого бізнесу [2].

Уже сьогодні у різних регіонах України реалізуються пілотні проекти з відновлення промислових парків, формування кластерів (наприклад, у сфері деревообробки на заході країни або переробної промисловості у центральних областях), відновлення критичної енергетичної інфраструктури із застосуванням відновлюваних джерел енергії. Все це елементи нової моделі економічної безпеки, яка є більш диверсифікованою, цифровою та інклюзивною. Окрему увагу варто приділити безпеці логістики та продовольства, оскільки Україна є ключовим гравцем на світовому аграрному ринку, але саме агропромисловий сектор зазнав значних втрат (знищення посівів, мінування полів, порушення логістичних маршрутів, блокада портів). Розбудова альтернативних маршрутів постачання, розвиток переробки сільгосппродукції на місцях, створення логістичних хабів — усе це формує нову конфігурацію безпеки, яка виходить далеко за рамки окремої галузі. Таким чином, економічна безпека територіального розвитку в Україні — це не окрема функція, а інтегрована складова усіх процесів управління. Це системна робота на перетині стратегії й тактики, довгострокових візій і щоденної адаптації. На сьогодні уставлені стратегії та програми розвитку не мають необхідного дієвого результату, оскільки

нові умови та виклики потребують нових, інноваційних підходів до вирішення існуючих проблем.

Перш за все, необхідно переглянути вектор розвитку держави в частині пріоритетних галузей за територіальним призначенням, оскільки промисловий потенціал на сьогодні є втраченим в тому аспекті, в якому він був через окупацію територій, на яких були розташовані промислові об'єкти. Тому на державному рівні необхідно зосередити зусилля на тих видах економічної діяльності, які є пріоритетними для територій на сьогодні. До таких видів економічної діяльності можна віднести сільське господарство, фінансовий сектор, торгівлю, нерухомість, сферу ІТ-технологій, енергетики та інші. В умовах нестабільності середовища, важливу роль відіграє людський потенціал, оскільки саме інновації здатні забезпечити конкурентоспроможність та розвиток галузей економіки.

Впровадження нових технологій в різні сфери суспільного життя сприяють комерціалізації розробок, що призводить до збільшення прибутку та соціального ефекту у вигляді задоволення потреб споживачів. Розвиток цифрових технологій та їх впровадження в сферу виробництва та управління призводить до оптимізації виробничих процесів, що значно скорочує час отримання послуг. Для оптимізації потенціалу територій доцільно надавати більшої автономії у прийнятті рішень на місцях, оскільки саме на рівні регіонів та громад більш ефективно впроваджуються заходи щодо розробки стратегічних планів їх розвитку. Врахування сильних та слабких сторін територіального розвитку дозволить більш ґрунтовно реалізовувати проєкти забезпечення їх конкурентоспроможності. Наскільки ефективно впроваджуються заходи щодо підтримки територіального розвитку, буде залежати й загальна безпека та економічно стабільність країни в цілому. Таким чином, зусилля націлені на територіальний розвиток окремих регіонів дозволить підвищити конкурентоспроможність держави в цілому. Підтримка розвитку суб'єктів господарювання на рівні місцевих та регіональних органів влади сприятиме зниженню напруги в суспільстві та підвищенню економічного добробуту в державі.

Список використаних джерел:

1. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни. Аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://surl.li/xkumla>.
2. Звіт за підсумками фокус-групового дослідження щодо безпеки в громадах. Агенція відновлення та розвитку. URL: <https://surl.li/ycheqq>.
3. Polozova T., Kutsenko Y., Kanova O. Formation of sustainable investment attractiveness of regions under the conditions of COVID-19. *Problemy Ekorozwoju – Problems Of Sustainable Development* 2022, 17(1). pp. 23-35.